

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ІНВЕСТИЦІЙ

Найважливішим елементом господарського життя є інвестиції, покликані відтворювати й оновлювати основний капітал. Особливого значення при цьому набуває інвестиційна діяльність, від обґрунтованої оцінки якої залежить ефективність діяльності будь-якого сегменту господарювання. Але слід розуміти різницю між поняттями «інвестиції» та «інвестиційна діяльність», тому наведемо трактування цих двох понять різними фахівцями.

При дослідженні економічної сутності інвестицій доцільно приділити належну увагу визначенню інвестицій. У літературі по-різному трактується поняття «інвестиції» (від латинського *investire* – одягаю, до англійського дієслова *to invest* – вкладати). Виходячи з великої кількості визначень, можна сказати, що термін «інвестиції» відображає достатньо складний економічний процес і включає досить широкий спектр значень.

У світовій практиці давно склалася й застосовується велика методична база визначення інвестицій як економічної категорії, інвестиційного проектування й оцінки ефективності цього процесу.

Уперше поняття «інвестиції» зустрічається в роботах зарубіжних класиків політичної економії XVIII століття. Зокрема, А. Сміт і Д. Рікардо свої роботи присвятили процесу накопичення. А. Сміт при дослідженні процесу накопичення аналізує тенденції росту основного капіталу як фактора відтворення. Д. Рікардо припускав, що накопичення основного капіталу призведе до зменшення норми прибутку й, у результаті, припинення економічного росту капіталістичної системи.

Об'єктом дослідження К. Маркса стала капіталізація додаткової вартості, з чого він зробив висновок про об'єктивність збільшення капіталістичних форм господарювання й росту класового антагонізму.

І. Фішер розробив теорію відсотка, яку він назвав теорією «сподівань та інвестиційних можливостей». Відсоток він пов'язував, насамперед, з чисто психологічною, пов'язаною з «очікуванням», перевагою дійсних благ над майбутніми, що знаходить своє вираження в *agio* – різниці в корисності благ, що відносяться до різних моментів часу. Крім того, він вважав, що на величину відсотка впливає гранична норма прибутковості інвестицій, яка характеризує інвестиційні можливості.

Рівень відсотка за І. Фішером визначається точкою рівноваги цих двох величин з виправленнями на фактори невизначеності й ризику. Він увів поняття дисконту. Дисконт, чи відсоток, виступав у ролі сполучної ланки між капіталом як потоком і капіталом, як запасом. Дисконтування – це спосіб «приведення» майбутнього до сьогодення. Це, зокрема, дозволяє співвідносити різні інвестиційні проекти.

Дж. М. Кейнс увів поняття мультиплікатора для пояснення залежності між приростом інвестицій і випуском (доходом). Аналізуючи мультиплікатор, Дж. М. Кейнс прийшов до висновку, що зміна інвестицій впливає на зміну розміру ВВП. При дослідженні впливу на відсоткову ставку Дж. М. Кейнс обґрунтував необхідність державного регулювання інвестицій на макrorівні, стимулювання інвестиційного попиту з боку держави.

Але ці автори у своїх роботах не розглядали інвестиції як окрему економічну категорію. Об'єктом економічного дослідження інвестиції стали в середині XX століття. Надалі велику увагу було приділено питанням управління інвестиціями та оцінці їх ефективності.

В економічній літературі немає однозначного тлумачення терміну «інвестиції». Тривалий час під інвестиціями розуміли або «довгострокові вкладення з метою одержання прибутку», або отожднювали категорію «інвестиції» з поняттям «капітальні вкладення».

При централізованій плановій системі використовувалося тільки одне поняття – «капітальні вкладення». Одні автори це поняття розглядали як витрати на відтворення основних засобів, включаючи витрати на підвищення ефективності. Інші автори капітальні вкладення визначали як грошове вираження сукупності різних витрат, що спрямовані на відтворення основних засобів виробничого та невиробничого призначення, крім витрат на капітальний ремонт.

Слід зазначити, що терміни «інвестиції» і «капітальні вкладення» не є ідентичними. Капітальні вкладення є лише однією з форм інвестицій, тому що вони можуть здійснюватися як шляхом безпосередніх вкладень у створення, розширення або придбання основних фондів підприємств, так і через придбання контрольних пакетів акцій. При цьому капітальні вкладення розглядаються в двох аспектах: як економічна категорія і як процес, пов'язаний з рухом грошових ресурсів.

Однак інвестиції містять у собі більш широке поняття. Воно має безліч значень і вживається в різних сферах діяльності. У загальному значенні воно відображає вкладення грошей у різні цінності й предмети, що з часом не тільки зберігають свою ціну, але й здатні приносити дохід чи збільшувати свою вартість.

Значний внесок у розвиток проблеми дослідження інвестицій внесли багато вчених і фахівців різних

країн. У їх працях дане чітке визначення термінам “капітальні вкладення” й “інвестиції”. Деякі автори визначають інвестиції як довгострокове вкладення капіталу з метою його наступного збільшення.

Інвестиції – це спосіб вкладення капіталу, який повинен забезпечити збереження чи зростання вартості капіталу й (чи) принести позитивну величину доходу.

Ряд авторів пов’язують інвестиції з витратами коштів, спрямованими на відтворення капіталу, його підтримку й розширення.

Однак, не слід ототожнювати вкладення капіталу й здійснення витрат. Інвестиції – це не витрати (хоча відповідні витрати й починаються з інвестицій), а саме авансування, яке відрізняється від витрат тим, що кошти (ресурси) вкладаються з поверненням авансованої вартості, причому зі зростанням, чому відповідає поняття авансований капітал.

Бочаров В.В. дає загальне визначення інвестицій. «У широкому розумінні інвестиції відображають вкладення капіталу з метою його подальшого збільшення. При цьому зростання капіталу повинно бути достатнім для того, щоб компенсувати інвестору відмову від використання власних коштів на власні потреби у поточному періоді, провести винагороду за ризик та повернути втрати від інфляції у майбутньому періоді».

Федоренко В.Г. пропонує таке визначення: «Інвестиції - витрати на будівництво нових заводів, на обладнання з тривалим терміном використання, їм притаманні два головні фактори: норма чистого прибутку, яку підприємці розраховують отримати від витрат на інвестиції і ставка проценту».

У зв’язку з даними визначеннями необхідно розрізняти капітальні вкладення й інвестиції. Капітальні вкладення – це довгострокові інвестиції в основний капітал, які недостатньо відображають сутність капітальних вкладень.

Капітальні вкладення – це тільки одна з форм інвестування – вкладення в основні активи, у створення матеріальної бази, в основному, у капітальне будівництво.

В. Ф. Баумгертнер відзначає, що для визначення інвестицій надзвичайно важливого значення набувають питання власності. Поняття інвестицій знайшло відображення в посиленні різноманіття інвестиційних процесів. Сьогодні в ряді країн продовжує зберігатися така своєрідна форма інвестицій як фінансові права держави у виді амортизаційних, податкових і кредитних пільг, що знаходить своє відображення в державній власності й, власне кажучи, являє собою державний капітал або державні інвестиції в розвиток підприємств і галузей, яким надаються ці пільги. Він відзначає, що своєрідною формою інвестицій є оренда обладнання (лізинг). Це дає право орендарю використовувати майно з метою отримання доходу й прибутку. Даний вид оренди виступає одним з різновидів майнових прав, що інвестуються в об’єкти підприємницької діяльності.

Найбільш повно й обґрунтовано, на наш погляд, розкрита сутність інвестицій у роботі А.Д. Шеремета, В.М. Павлюченко, В.Д. Шапіро. Вони вважають інвестиціями кошти, цінні папери, технології, машини, обладнання, ліцензії, будь-яке інше майно чи майнові права, інтелектуальні цінності, вкладені в об’єкти підприємницької діяльності з метою одержання прибутку (доходу) й досягнення позитивного економічного та соціального ефекту.

Тобто, під інвестиціями варто розуміти вкладення різних цінностей (матеріальних, майнових, інтелектуальних і інших) будь-якого економічного суб’єкта в об’єкти виробничого й інших видів діяльності для одержання прибутку, яке пов’язане з певним ризиком утрати вкладених коштів, для досягнення економічної та соціальної ефективності.